

Geneza zła w perspektywie Rdz 3

Człowiek chce zrozumieć siebie i wytłumaczyć skąd pochodzi zło, cierpienie, nieszczęścia, śmierć. Stawia pytania: dlaczego kobieta rodzi w bólach, dlaczego człowiek ciężko pracuje, dlaczego musi umierać. Odpowiedź na te pytania zawiera objawienie, które wskazuje, że zło w świecie ma związek z grzechem. Analiza tej problematyki musi być zatem zakorzeniona w Piśmie Świętym¹.

Biblijna relacja o grzechu z Rdz 3 jest uzupełnieniem tekstu o stworzeniu wszechświata z Rdz 1-2. Hagiograf ukazuje jak w dobre dzieło stworzenia wkraść się grzech. Autor, który przekazał scenę pierwszego grzechu nie był historykiem dziejów człowieka, lecz przede wszystkim pisarzem mądrościowym. Jego opowiadanie jest etiologią. Wskazuje on na przyczynę istniejącej sytuacji człowieka i jego cierpienia. Odpowiada na pytanie o źródło i przyczynę zła w świecie. Autor chce ukazać genezę zła, które stale dręczy człowieka².

1. *Mysterium iniquitatis*

W istocie swej grzech pierwszych ludzi pozostaje tajemnicą³. Owa tajemnica wykracza poza świat ludzi. Pomiędzy Bogiem a człowiekiem pojawia się szatan. Autor nie tłumaczy, skąd pojawił się wąż. Sugeruje jednak, że zło nie należy do dziedziny stworzonej przez Boga. Hagiograf upatruje przyczynę grzechu poza człowiekiem. Ową przyczyną jest tajemniczy wąż⁴.

Rozmowa węża z niewiastą jest konstrukcją literacką autora, który dobrze oddał psychologię pokusy i jej zwycięstwo w duszy człowieka. Rozmowa ta stanowi mistrzowskie dzieło demonicznej psychologii⁵. Ten sam mechanizm działa w każdej pokusie. Najpierw Boży zakaz wydaje się zbyt ciężki. Bóg jawi się człowiekowi jako zazdrosny rywal. Następnie zaś, gdy człowiek ulegnie pokusie, przekonuje się, że nie zyskał, lecz stracił. W Rdz 3 owa strata została ukazana jako wygnanie z raju (w. 23)⁶.

¹ Por. W. Bołoz, *Ze współczesnej teologii grzechu*, „Homo Dei” 2,47 (1978), s. 95; M. Peter, *Prehistoria biblijna*, Poznań 1994, s. 64.

² Por. A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy*, Warszawa 1986, s. 53; T. Jelonek, *Orędzie Starego Testamentu*, t. 1, Kraków 1992, s. 47; J. Buxakowski, *Stwórca i stworzenie*, Pelplin 1998, s. 301; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, „Ateneum Kapłańskie” 1,554 (2001), s. 4 n; Papieska Komisja Biblijna, *Naród Żydowski i jego Święte Pisma w Biblii chrześcijańskiej*, Kielce 2002, nr 28; Z.J. Kijas, *Początki świata i człowieka*, Kraków 2004, s. 267; M. Wojciechowski, *Pochodzenie świata, człowieka, zła. Odpowiedź Biblii*, Częstochowa 2005, s. 60.

³ Por. W. Bołoz, *Ze współczesnej teologii grzechu*, s. 95; K. Romaniuk, *Krótki zarys historii zbawienia*, Warszawa 1987, s. 42; K. Kościelniak, *Zło osobowe w Biblii. Egzegetyczne, historyczne, religioznawcze i kulturowe aspekty demonologii biblijnej*, Kraków 2002, s. 73.

⁴ Por. S. Lyonnet, *Grzech*, STB, s. 305; E. Świerczek, *Na początku stworzenia. Egzegetyczno-teologiczna interpretacja Rdz 1-3*, Kraków 1995, s. 48; J. Życkiński, *Ewa mitochondrialna czy odwieczna pramatka? Grzech pierworodny w perspektywie antropologii ewolucyjnej*, w: *Nauka religia dzieje. XII Seminarium w Castel Gandolfo 5-7 sierpnia 2003: Czas wieczność nieskończoność*, red. J.A. Janik, Kraków 2004, s. 25 n.

⁵ Por. M. Peter, *Prehistoria biblijna*, s. 50; C. Schedl, *Historia Starego Testamentu*, t. 1: *Starożytny Wschód i prehistoria biblijna*, Tuchów 1995, s. 265.

⁶ Por. T. Jelonek, *Orędzie Starego Testamentu*, s. 52 n.

Analiza dialogu człowieka z szatanem ukazuje newralgiczny punkt personalistycznego doświadczenia grzechu. Autor biblijny wykazał się znakomitym wyczuciem psychologii. Świadczy o tym ciągle aktualny opis procesu pokusy oraz pełna dramatyzmu walka wewnętrzna człowieka. Każdy człowiek może w tym opowiadaniu odnaleźć rysy własnych upadków. Składa się na nie: pokusa, upadek, świadomość winy i utrata przyjaźni z Bogiem. W tym sensie opis z Rdz 3 jest historią grzechu każdego człowieka⁷.

Opowiadanie z Rdz 3 zawiera wyrażone pouczenie teologiczne. Jest ono próbą wytłumaczenia istnienia zła w świecie. Człowiek nie jest w stanie rozwiązać do końca problemu zła. Pozostaje ono tajemnicą. Opowiadanie z Rdz 3 wskazuje jednak, że to nie Bóg jest sprawcą zła. On bowiem stworzył świat jako dobry. Opisując stworzenie świata i człowieka autor natchniony zaznacza: „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” (1,31). A zatem zło nie pochodzi od Boga. Wszystko, co Bóg powołuje do istnienia jest tylko dobre. Za istnienie zła w świecie nie jest zatem odpowiedzialny dobry Stwórca⁸.

Źródłem zła jest grzech człowieka, który skuszony przez szatana nie posłuchał Boga. Analiza tej biblijnej relacji ukazuje, że podstawowe źródło zła leży w wolnej decyzji człowieka. Proces odwracania się od Boga dokonuje

się we wnętrzu osoby. Jest to szaleńcza próba fałszywego wywyższenia swego „ja” bez Boga⁹. *Misterium iniquitatis* stanowi zatem część tajemnicy wolności.

2. Zło w świetle ludzkiej wolności

Opowiadanie z Rdz 3 dotyczy wolnej decyzji człowieka¹⁰. Bóg stworzył człowieka jako istotę bardzo dobrą (por. Rdz 1,31). Dał mu wolną wolę. Jest to najwspanialszy dar. Dzięki niemu człowiek posiada swobodę działania. Człowiek stworzony przez Boga, umieszczony w ogrodzie Bożym, otrzymuje przykazanie: „Z wszelkiego drzewa tego ogrodu możesz spożywać według upodobania; ale z drzewa poznania dobra i zła nie wolno ci jeść, bo gdy z niego spożyjesz, niechybnie umrzesz” (2,16 n). Zachowanie tego przykazania gwarantuje błogosławieństwo trwałej bliskości Boga. Boże przykazanie ma na względzie największe dobro człowieka¹¹.

W ten sposób została poddana próbie przyjaźni z Bogiem. Człowiek winien był zaakceptować ów dar przyjaźni Boga poprzez akt swojej wolnej woli. Próba dotyczyła wolnej woli człowieka, uznania przez niego prawdy o sobie i o stworzeniu. Człowiek miał uznać, że jest istotą stworzoną. Winien był zaakceptować swoją godność oraz swoją ograniczoność wynikającą ze stworzenia¹². Godność człowieka wynika

⁷ Por. J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 5.

⁸ Por. C. Jakubiec, *Pradzieje biblijne. Teologia Genesis 1-11*, Poznań-Warszawa-Lublin 1968, s. 33; F. Krenzer, *Taka jest nasza wiara*, Paris 1981, s. 100 nn; M. Peter, *Prehistoria biblijna*, s. 64; S. Grzybek, *Teologia kapłańskiego opisu stworzenia świata (Rdz 1,1-2,4a)*, w: *Początek świata – Biblia a nauka*, red. M. Heller, M. Drożdż, Tarnów 1998, s. 44; J. Sulowski, *Czy Adam i Ewa „byli nadzy”?*, Łódź 1998, s. 229.

⁹ Por. T. Jelonek, *Biblijna historia zbawienia*, Kraków 1991, s. 85; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 5.

¹⁰ Por. E. Świerczek, *Na początku stworzenia. Egzegetyczno-teologiczna interpretacja Rdz 1-3*, s. 47.

¹¹ Por. H. Haag, *Biblische Schöpfungslehre und kirchliche Erbsünde*, Stuttgart 1966, s. 48; F. Krenzer, *Taka jest nasza wiara*, s. 98; S. Grzybek, *Teologia kapłańskiego opisu stworzenia świata (Rdz 1,1-2,4a)*, s. 45.

¹² Por. J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia*, Warszawa 2005, s. 16.

bowiem z tego, że jest on obrazem Boga (por. Rdz 1,26 n). Ograniczoność zaś człowieka polega na tym, że nie jest on własnym stwórcą. Człowiek jednak popełnia grzech. Powoduje to nieszczęście człowieka i sprowadza na niego śmierć¹³. Przejawem grzechu było nieposłuszeństwo człowieka, który został powołany do istnienia przez Boga¹⁴.

Bóg stworzył człowieka, aby był wolny i szczęśliwy. Bóg nie stworzył zła i grzechu¹⁵. Człowiek został stworzony jako istota rozumna i wolna. Istnieje on w zależności od Boga. Otrzymał od Stwórcy pewne normy postępowania. Człowiek z natury swej skierowany jest ku Bogu. Pełnię realizacji siebie osiąga jedynie w zjednoczeniu z Bogiem. Wpadł jednak w sidła pokusy. Kusić nakłonił go do wyzbycia się owej zależności. Człowiek nie posłuchał Boga. Sam chciał decydować o tym, co dobre, a co złe. Nie uznał swej zależności od Boga, lecz zapragnął być Jego konkurentem. Człowiek przeciwstawiając się Bogu chciał osiągnąć swój cel poza Nim¹⁶.

Autor sięga do najgłębszych przyczyn zła. Ukazuje winę człowieka we właściwym świetle odpowiedzialności za czyn. Człowiek mógł dokonać wyboru między dobrem a złem. Okazuje się jednak słaby. Wybiera zło. W ten sposób człowiek popełnia grzech, który wchodzi w ludzką historię. Na skutek grzechu popełnionego przez człowieka skuszonego przez szatana zło zaistniało na świecie¹⁷. W opowiadaniu o upadku człowieka jest ukazana prawda o ludzkiej wolności. Człowiek może decydować o swoim losie. Przekroczenie Bożego zakazu świadczy wyraźnie, że wolność jaką Bóg obdarzył człowieka, nie jest fikcyjna. Wiąże się ona ściśle z odpowiedzialnością. Ludzie w raju byli zdolni do podjęcia decyzji i do pełnej za nią odpowiedzialności. Świadczy o tym wymierzona kara, która bez uwzględnienia psychofizycznego rozwoju człowieka nie miałaby uzasadnienia¹⁸.

Przyczyna grzechu leży zatem w wolnej woli człowieka, jako zdolności wyboru i samostanowienia. Człowiek może decydować o osobowym

13 Por. J. Schreiner, *Przez grzech odwraca się człowiek od Boga*, „Concilium” 6-10 (1969), s. 271.

14 Por. L. Ligier, *Péché d'Adam et péché du monde*, Paris 1961, s. 271; A. Jankowski, *Grzech jako historyczna odpowiedź człowieka na odwieczną dobroć Boga*, w: *Drogi zbawienia. Od Biblii do Soboru*, red. B. Przybylski, Poznań-Warszawa-Lublin 1970, s. 35; L. Stachowiak, *Grzech pierworodny. Podstawy biblijne w Starym Testamencie*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. J. Walkusz, S. Janeczka, S. Wielgus, Lublin 1993, kol. 282; C. Schönborn, A. Görres, R. Spaemann, *Grzech pierworodny w nauczaniu Kościoła*, Poznań 1997, s. 63 n.

15 Por. I. Różycki, *Nowa interpretacja dogmatu in sensu recto: Zagadnienie nieśmiertelności w stanie sprawiedliwości pierwotnej*, „Analecta Cracoviensia” 5-6 (1973-1974), s. 497; E. Charpentier, *Czytając Stary Testament*, Włocławek 1993, s. 53.

16 Por. KDK 13; W.J. Harrington, *Klucz do Biblii*, Warszawa 1984, s. 215; S. Wypych, *Wybranie i Obietnica (Księga Początków [Rodzaju])*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 1: *Pięcioksiąg*, red. J. Frankowski, Warszawa 1987, s. 62; tenże, *Księgi historyczne. Pięcioksiąg*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, s. 97; J.S. Synowiec, *Na początku. Pradzieje biblijne: Rdz 1,1-11,9*, Kraków 1996, s. 188 nn; A. Banaszek, *Pięć pierwszych ksiąg Biblii*, Warszawa 2004, s. 42; J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia*, s. 181.

17 Por. H. Haag, *Biblische Schöpfungslehre und kirchliche Erbsünde*, s. 48; E. Galbiati, A. Piazza, *Biblia księga zamknięta?*, Warszawa 1971, s. 113; S. Wypych, *Wybranie i Obietnica (Księga Początków [Rodzaju])*, s. 62; S. Grzybek, *Teologia kapłańskiego opisu stworzenia świata (Rdz 1,1-2,4a)*, s. 45; A. Banaszek, *Pięć pierwszych ksiąg Biblii*, s. 42.

18 Por. E. Zawiszewski, *Pięcioksiąg i Księgi historyczne. Wstęp szczegółowy. Komentarz do Ks. Rdz 1,1-11,9*, Pelplin 1996, s. 104.

zaangażowaniu się po stronie Boga, lub przeciw Niemu. Geneza zła jest usytuowana w stworzonej wolności¹⁹. Żadna istota nie jest zła ze swej natury. Wszystkie stworzenia uczestniczą w dobroci i prawdzie Bożej. W swej wolności stworzenie może się jednak przeciwstawić Bogu i zbuntować przeciwko swemu Stwórcy. Bóg obdarzył człowieka wolnością do „zgodności” z obrazem Bożym, jako najgłębszą prawdą ludzkiej natury²⁰. Wolność, która pochodzi od Stwórcy, może być jednak użyta również przeciwko Bogu, wbrew Jego planom wobec człowieka. Błędna realizacja wolności prowadzi do zniewolenia²¹.

3. Skutki grzechu

Grzech jest aktem wolności człowieka. Polega na decyzji o wyłączeniu Boga ze swego życia. Zło i dysharmonia pochodzą z wolności istoty stworzonej²². W rzeczywistości grzech oznacza zerwanie stosunków z Bogiem. Konsekwencją grzechu jest zerwanie wspólnoty z Bogiem i poróżnienie między ludźmi. Skutki pierwszego grzechu były natychmiastowe. Przerażony i zawstydzony

człowiek ukrywa się przed Bogiem. Odkrywa bowiem nagą prawdę o sobie (Rdz 3,7-10)²³.

Bezpośrednio po popełnieniu grzechu człowiek ponosi skutki indywidualne. Dokonują się w nim pierwsze zmiany moralne jeszcze przed usłyszeniem wyroku Bożego. Człowiek pierwszy ucieka od Boga, ukrywa się przed Nim, nie zdając sobie sprawy, jaką wyrządza sobie krzywdę. Następuje to jeszcze zanim zostanie skazany przez Boga na wygnanie z raju. Na skutek grzechu wytwarza się w człowieku chęć bycia z dala od Boga. Lęk przed Bogiem rodzi się z nieposłuszeństwa. Grzech oddziela człowieka od Boga. Człowiek odczuwa nieznaną dotąd dysharmonię także i wewnątrz siebie. Wstydi się nagości, której wcześniej w ogóle nie dostrzegał dzięki temu, że był niewinny²⁴.

Złe poznanie oraz niewłaściwe motywy poznawania niszczą wewnętrzną harmonię człowieka. Tak rodzi się dramat człowieka, który ma miejsce tam, gdzie chce on poznać bez jednoczesnej chęci ukochania tego, co poznaje. Bóg dał możliwość poznania dla rozwoju człowieka i budowania wspólnoty. Człowiek jest kuszony,

¹⁹ Por. W. Bołoz, *Ze współczesnej teologii grzechu*, s. 96.

²⁰ Por. C. Schönborn, A. Görres, R. Spaemann, *Grzech pierworodny w nauczaniu Kościoła*, s. 65 n; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 14; tenże, *Wyzwalająca moc pokuty chrześcijańskiej*, Pelplin 2004, s. 108; W. Pikor, *Czytamy Stary Testament. Ćwiczenia do wykładów z biblistyki*, Kielce 2007, s. 36 n.

²¹ Szerzej na ten temat patrz: KDK 13; A.M. Dubarle, *Il peccato originale nella Scrittura*, Roma 1968; P. Grelot, *Riflessioni sul problema del peccato originale*, Brescia 1968; B. Pylak, *Tajemnica zła w świetle teologii Soboru Watykańskiego II*, w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, t. 3, red. B. Bejze, Warszawa 1969, s. 194; E. Jarnold, *Teologia del peccato originale*, Catania 1972; M. Flick, Z. Alsze-ghy, *Il peccato originale*, Brescia 1972; D. Fernandez, *El pecado original: mito o realidad?*, Valencia 1973; P. Leonardo Leonardi, *Peccato negazione di amore*, Roma 1973; A. Fanuli, *Il racconto jahvista della formazione dell'uomo e del suo peccato (Gn 2,4b-3,24)*, w: *Messaggio della Salvezza*, Torino 1974, s. 293-323.

²² Por. W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 1, Lublin 1972, s. 212; C. Schönborn, A. Görres, R. Spaemann, *Grzech pierworodny w nauczaniu Kościoła*, s. 61.

²³ Por. F. Krenzer, *Taka jest nasza wiara*, s. 215; S. Wypych, *Wybranie i Obietnica (Księga Początków [Rodzaju])*, s. 62; tenże, *Księgi historyczne. Pięcioksiąg*, s. 97; A. Banaszek, *Pięć pierwszych ksiąg Biblii*, s. 42; J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia*, s. 180.

²⁴ Por. A. Jankowski, *Grzech jako historyczna odpowiedź człowieka na odwieczną dobroć Boga*, s. 37; K. Romaniuk, *Krótki zarys historii zbawienia*, s. 45 n.

aby przeciwstawić się miłości Boga i znaleźć przyczynę podziału. Poznanie bez chęci ukochania oddala człowieka od Boga²⁵.

Po grzechu pierwotnym nastąpiło niejako pęknięcie we wnętrzu osoby ludzkiej. Zniszczona została harmonia między duchem i ciałem. Dokonało się niejako rozbiecie duchowo-cieleśnej jedności człowieka²⁶. Zaburzenie harmonii człowieka z Bogiem natychmiast zaskutkowało boleśnie w relacjach między ludźmi. Pierwsi rodzice natychmiast „poznali, że są nędzy” (Rdz 3,7). Do tej pory nagość umożliwiała głęboką więź. Teraz staje się źródłem pożądania i chęci panowania jednego człowieka nad drugim (por. w. 16). Na skutek grzechu głęboka miłość zamienia się we wzajemne oskarżanie (ww. 12 n).

Zaburzeniu uległa pierwotna zdolność do wzajemnego komunikowania się. W ten sposób miłość między mężczyzną i kobietą poprzez zranienie przekształcona została w egoistyczne zapatrzenie się w siebie. Nastąpiło wynaturzenie miłości międzyosobowej. Przerodziła się ona w zwykłe poszukiwanie samego siebie. Relacja między mężczyzną i kobietą po grzechu pierwotnym ignoruje i zabija miłość, w miejsce której wprowadza jarzmo dominacji. Wzajemne relacje mężczyzny i kobiety po grzechu zostały naznaczone pożądaniem i chęcią panowania jednego nad drugim²⁷.

Nastąpiło automatycznie zburzenie harmonii człowieka ze światem materialnym, który odtąd stał się wrogi człowiekowi. Pojawia się wątpliwość i nieufność wobec Boga. Tym samym ulega zafałszowaniu stosunek do dzieła stworzenia, który przed grzechem był otwarty i przyjazny. Stworzenia zaś odwzajemniały go. Człowiek nadaje im nazwy, czyli może je poznać (por. Rdz 2,19 n). Po grzechu ów stosunek do stworzeń zamienia się w pożądlivą chęć posiadania. Nie liczy się już własna prawda tych stworzeń. Człowieka zaczyna interesować jedynie ich wartość użytkowa (por. 3,6). Człowiek uległ zatem pokusie szatana, która dotyczyła miłości własnej i namiętnego egocentryzmu. Zaburzona została harmonia stworzenia. W centrum stanęło wszechwładne „ja”²⁸.

Grzech spowodował zniszczenie uporządkowanych relacji z Bogiem, z drugim człowiekiem i ze stworzeniem. Dotknął w jakiś sposób całe stworzenie. W ten sposób człowiek sprowadził na siebie niewolę grzechu. Skutkiem grzechu pierwotnego jest zamknięcie się woli człowieka na Boga, zaś otwarcie się na działanie szatana, czyli wejście w jego niewolę. Owo nieposłuszeństwo oznacza odwrócenie się od Boga²⁹.

Grzech stanowi zdradę tożsamości człowieka jako obrazu Bożego. Konsekwencje grzechu autor natchniony

²⁵ Por. Z.J. Kijas, *Początki świata i człowieka*, s. 238 n.

²⁶ Por. J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i wśród stworzenia*, s. 18.

²⁷ Por. J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 11; Kongregacja Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie* (31.05.2004), „L'Osservatore Romano” 11-12 (2005), nr 8.

²⁸ Por. W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie...*, s. 200; C. Schönborn, A. Görres, R. Spaemann, *Grzech pierwotny w nauczaniu Kościoła*, s. 66; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 11; W. Pikor, *Czytamy Stary Testament...*, s. 37.

²⁹ Por. Jan Paweł II, *Encyklika Dominum et Vivificantem*, Rzym 1986, nr 37; A. Jankowski, *Horyzonty kosmiczne odkupienia w teologii biblijnej*, RBL 19 (1966), s. 34 nn; S. Wypych, *Wybranie i Obietnica (Księga Początków [Rodzaju])*, s. 62; tenże, *Księgi historyczne. Pięcioksiąg*, s. 97; J. Buxakowski, *Stwórca i stworzenie*, s. 297 n; A. Banaszek, *Pięć pierwszych ksiąg Biblii*, s. 42; J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i wśród stworzenia*, s. 150.

ukazuje w perspektywie personalistycznej. Po grzechu nastąpiła zmiana osobowego stosunku człowieka do Boga, do samego siebie, do drugiego człowieka i do świata³⁰. Zniszczona zostaje pierwotna harmonia miłości. Kara za grzech nie jest czymś zewnętrznym w stosunku do człowieka. Początek tej kary jest w samym akcie popełnienia grzechu. Poprzez ten akt ulega zniszczeniu harmonia, w której żyli pierwsi rodzice³¹.

Skutki grzechu pierwotnego są nadużyciem wolności, którą Bóg obdarzył człowieka³². Człowiek sam nie jest w stanie naprawić owej obiektywnej sytuacji (por. Hi 14,4). Nie tylko Adam i Ewa znaleźli się w innej sytuacji niż na początku, ale również ich synowie i całe następne pokolenia ludzkości. Ponowne otwarcie „raju” nastąpi dopiero dzięki krzyżowi Chrystusa (por. Łk 23,43)³³.

Podsumowanie

W Rdz 3 podjęty został problem pochodzenia zła. Opowiadanie to stanowi odpowiedź na pytanie o genezę zła w świecie. Zło według opowiadania o raju ma związek z grzechem. Grzeszyć oznacza tyle, co czynić zło. Autor

natchniony łączy pojawienie się zła na ziemi z grzechem pierwszych ludzi³⁴. Opowiadanie z Rdz 3 stanowi jednocześnie apologię Boga przed zarzutem, iż to On jest winien zła w świecie. To nie Bóg ponosi odpowiedzialność za obecny los człowieka. Stworzył On bowiem dobry, uporządkowany świat³⁵.

Autor dochodzi do wniosku, że zło pojawiło się na świecie z winy człowieka. Wywodzi się ono od decyzji człowieka, który uległ pokusie. Autor używa symbolicznych obrazów celem wyjaśnienia tego zagadnienia. Początek zła w świecie zostaje przypisany człowiekowi, a nie Bogu. Dzieło Boże było dobre. Zło weszło przez wolny wybór stworzeń. Grzech jest formą niewłaściwego ukierunkowania ludzkiej wolności³⁶.

W tekście biblijnym najważniejsze jest ukazanie, że grzech nie jest częścią natury człowieka. Impuls przekroczenia Bożego zakazu nie pochodzi od człowieka. Pokusa przychodzi z zewnątrz. Źródło zła nie tkwi w brakach natury, lecz w wolnej decyzji człowieka, który nie zaufał Bogu, lecz dał się wciągnąć w tragiczną pokusę „bycia jak Bóg” (Rdz 3,5)³⁷. Brak harmonii między ludźmi, ciężar rodzenia i ciężar pracy – to istotne warunki ludzkiej

³⁰ Por. KDK 13.

³¹ Por. J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 10 n.

³² Por. A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy*, s. 53 n.

³³ Por. C. Schönborn, A. Görres, R. Spaemann, *Grzech pierwotny w nauczaniu Kościoła*, s. 57; J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia*, s. 149.

³⁴ Por. C. Jakubiec, *Pradzieje biblijne...*, s. 33, 51; S. Grzybek, *Teologia kapłańskiego opisu stworzenia świata (Rdz 1, 1-2,4a)*, s. 44; M. Wojciechowski, *Pochodzenie świata, człowieka, zła...*, s. 47.

³⁵ Por. T. Jelonek, *Biblijna historia zbawienia*, s. 76; tenże, *Orędzie Starego Testamentu*, s. 49 nn.

³⁶ Por. C. Jakubiec, *Pradzieje biblijne...*, s. 33, 51; T. Jelonek, *Orędzie Starego Testamentu*, s. 47 nn; S. Grzybek, *Teologia kapłańskiego opisu stworzenia świata (Rdz 1,1-2,4a)*, s. 44; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 14; J. Życiński, *Ewa mitochondrialna czy odwieczna pramatka? Grzech pierwotny...*, s. 26; M. Wojciechowski, *Pochodzenie świata, człowieka, zła...*, s. 47.

³⁷ Por. A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy*, s. 52 n; E. Charpentier, *Czytając Stary Testament*, s. 52; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 14; Z. Pawłowski, *Opowiadanie, Bóg i początek. Teologia narracyjna Rdz 1-3*, Warszawa 2003, s. 384; R.E. Murphy, *Odpowiedzi na 101 pytań o Torę*, Kraków 2003, s. 38; W. Pikor, *Czytamy Stary Testament...*, s. 37.

egzystencji. Opis biblijny z Rdz 3 odpowiada na pytanie o genezę takiego stanu rzeczy. Biblijna scena grzechu pierwszych ludzi wyjaśnia, że trudy życia nie były zamierzone przez Boga. Jest to wynik ludzkiego nieposłuszeństwa wobec Boga. Trud istnienia jest efektem naruszenia przez człowieka planu Stwórcy. Człowiek ponosi konsekwencje urządzenia świata po swojemu, bez Boga³⁸.

Autor natchniony wskazuje, że to nie Bóg, lecz człowiek sam jest odpowiedzialny za swoją nędzę. Zło nie ma zatem początku w Bogu, który wyświadcza dobro, ani też w naturze człowieka, lecz w jego postępowaniu. Następstwem grzechu jest zerwanie wspólnoty z Bogiem. Zło w świecie jest skutkiem grzechu człowieka, któ-

ry został skuszony przez szatana. To sam człowiek przez swój grzech burzy szczęście, jakie zaplanował dla niego Bóg³⁹. Zło jest skutkiem zerwania więzi z Bogiem.

Prarodzice chcieli sami rozporządzać życiem i przyszłością. Wydawało im się, że Bóg nie jest im potrzebny. Poprzez swój czyn zwrócili się przeciwko podstawowemu żądaniu stawianemu przez Boga każdej istocie stworzonej. Chodzi o uznanie Boga za Pana. Występując przeciwko temu podstawowemu żądaniu została zerwana wspólnota z Bogiem. Ów dramat powtarza się zawsze, gdy tylko ludzie chcą zapewnić sobie trwanie, posługując się samowolą (por. Rdz 11). Ma to miejsce zawsze tam, gdzie brak bojaźni Boga (por. 20,11)⁴⁰.

Bibliografia

- Banaszek A., *Pięć pierwszych ksiąg Biblii*, Warszawa 2004.
 Bołoz W., *Ze współczesnej teologii grzechu*, „Homo Dei” 2,47 (1978), s. 94-102.
 Bramorski J., *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, „Ateneum Kapłańskie” 1,554 (2001), s. 4-16.
 Bramorski J., *Wyzwalająca moc pokuty chrześcijańskiej*, Pelplin 2004.
 Buxakowski J., *Stwórca i stworzenie*, Pelplin 1998.
 Charpentier E., *Czytając Stary Testament*, Włocławek 1993.
 Dubarle A.M., *Il peccato originale nella Scrittura*, Roma 1968.
Encyklopedia Katolicka, t. 6, red. J. Walkusz, S. Janeczek, S. Wielgus, Lublin 1993.
 Fanuli A., *Il racconto jahvista della formazione dell'uomo e del suo peccato (Gn 2,4b-3,24)*, w: *Messaggio della Salvezza*, Torino 1974, s. 293-323.
 Fernandez D., *El pecado original: mito o realidad?*, Valencia 1973.
 Flick M., Alszeghy Z., *Il peccato originale*, Brescia 1972.
 Galbiati E., Piazza A., *Biblia księga zamknięta?*, Warszawa 1971.
 Granat W., *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 1, Lublin 1972.
 Grelot P., *Riflessioni sul problema del peccato originale*, Brescia 1968.
 Grzybek S., *Teologia kapłańskiego opisu stworzenia świata (Rdz 1,1-2,4a)*, w: *Początek świata – Biblia a nauka*, red. M. Heller, M. Drożdż, Tarnów 1998, s. 32-46.
 Haag H., *Biblische Schöpfungslehre und kirchliche Erbsünde*, Stuttgart 1966.
 Harrington W.J., *Klucz do Biblii*, Warszawa 1984.

³⁸ Por. T. Jelonek, *Orędzie Starego Testamentu*, s. 57 n; Z.J. Kijas, *Początki świata i człowieka*, s. 242.

³⁹ Por. J. Schreiner, *Przez grzech odwraca się człowiek od Boga*, s. 271; M. Peter, *Prehistoria biblijna*, s. 64 n; J. Bramorski, *Personalistyczny wymiar grzechu w świetle biblijnej relacji o upadku pierwszych rodziców*, s. 5; J. Lemański, *Pięcioksiąg dzisiaj*, Kielce 2002, s. 172; J. Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia*, s. 18.

⁴⁰ Por. H.W. Wolff, *Zur Thematik der elohistischen Fragmente im Pentateuch*, „Evangelische Theologie” 27 (1960), s. 62 n; J. Schreiner, *Przez grzech odwraca się człowiek od Boga*, s. 272.

- Jakubiec C., *Pradzieje biblijne. Teologia Genesis 1-11*, Poznań-Warszawa-Lublin 1968.
- Jankowski A., *Grzech jako historyczna odpowiedź człowieka na odwieczną dobroć Boga*, w: *Drogi zbawienia. Od Biblii do Soboru*, red. B. Przybylski, Poznań-Warszawa-Lublin 1970, s. 34-79.
- Jankowski A., *Horyzonty kosmiczne odkupienia w teologii biblijnej*, RBL 19 (1966), s. 34-37.
- Jan Paweł II, *Encyklika Dominum et Vivificantem*, Rzym 1986.
- Jarnold E., *Teologia del peccato originale*, Catania 1972.
- Jelonek T., *Biblijna historia zbawienia*, Kraków 1991.
- Jelonek T., *Orędzie Starego Testamentu*, t. 1, Kraków 1992.
- Kijas Z.J., *Początki świata i człowieka*, Kraków 2004.
- Kongregacja Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie* (31.05.2004), „L'Osservatore Romano” 11-12 (2005).
- Kościelniak K., *Zło osobowe w Biblii. Egzegetyczne, historyczne, religioznawcze i kulturowe aspekty demonologii biblijnej*, Kraków 2002.
- Krenzer F., *Taka jest nasza wiara*, Paris 1981.
- Läpple A., *Od egzegezy do katechezy*, Warszawa 1986.
- Lemański J., *Pięcioksiąg dzisiaj*, Kielce 2002.
- Leonardo Leonardi P., *Peccato negazione di amore*, Roma 1973.
- Ligier L., *Péché d'Adam et péché du monde*, Paris 1961.
- Murphy R.E., *Odpowiedzi na 101 pytań o Torę*, Kraków 2003.
- Papieska Komisja Biblijna, *Naród Żydowski i jego Święte Pisma w Biblii chrześcijańskiej*, Kielce 2002.
- Pawłowski Z., *Opowiadanie, Bóg i początek. Teologia narracyjna Rdz 1-3*, Warszawa 2003.
- Peter M., *Prehistoria biblijna*, Poznań 1994.
- Pikor W., *Czytamy Stary Testament. Ćwiczenia do wykładów z biblistyki*, Kielce 2007.
- Pylak B., *Tajemnica zła w świetle teologii Soboru Watykańskiego II*, w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, t. 3, red. B. Bejze, Warszawa 1969, s. 185-198.
- Romanluk K., *Krótki zarys historii zbawienia*, Warszawa 1987.
- Różycki I., *Nowa interpretacja dogmatu in sensu recto: Zagadnienie nieśmiertelności w stanie sprawiedliwości pierwotnej*, „Analecta Cracoviensia” 5-6 (1973-1974), s. 465-508.
- Schedl C., *Historia Starego Testamentu*, t. 1: *Starożytny Wschód i prehistoria biblijna*, Tuchów 1995.
- Schönborn C., Görres A., Spaemann R., *Grzech pierworodny w nauczaniu Kościoła*, Poznań 1997.
- Schreiner J., *Przez grzech odwraca się człowiek od Boga*, „Concilium” 6-10 (1969), s. 268-276.
- Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1990.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002.
- Sulowski J., *Czy Adam i Ewa „byli nadzy”?*, Łódź 1998.
- Synowiec J.S., *Na początku. Pradzieje biblijne: Rdz 1,1-11,9*, Kraków 1996.
- Świerczek E., *Na początku stworzenia. Egzegetyczno-teologiczna interpretacja Rdz 1-3*, Kraków 1995.
- Warzeszak J., *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia*, Warszawa 2005.
- Wojciechowski M., *Pochodzenie świata, człowieka, zła. Odpowiedź Biblii*, Częstochowa 2005.
- Wolff H.W., *Zur Thematik der elohistischen Fragmente im Pentateuch*, „Evangelische Theologie” 27 (1960), s. 59-72.
- Wypych S., *Księgi historyczne. Pięcioksiąg*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, s. 82-170.
- Wypych S., *Wybranie i Obietnica (Księga Początków [Rodzaju])*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 1: *Pięcioksiąg*, red. J. Frankowski, Warszawa 1987, s. 44-83.
- Zawiszewski E., *Pięcioksiąg i Księgi historyczne. Wstęp szczegółowy. Komentarz do Ks. Rdz 1,1-11,9*, Pelplin 1996.
- Życiński J., *Ewa mitochondrialna czy odwieczna pramatka? Grzech pierworodny w perspektywie antropologii ewolucyjnej*, w: *Nauka religia dzieje. XII Seminarium w Pastel Gandolfo 5-7 sierpnia 2003: Czas wieczność nieskończoność*, red. J.A. Janik, Kraków 2004, s. 19-33.

Dr hab. Dariusz Adamczyk jest teologiem, profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach.